

HIDRONIMIA BAZINULUI HIDROGRAFIC AL MĂRII NEGRE. AREALUL PRUTO-NISTREAN

Anatol EREMIA
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, USM,
Chişinău (Republica Moldova)
10.52846/SCOL.2022.1-2.02

Abstract

The article deals with the hydronymy of the Bessarabian North-Pontic area. Preliminarily, the multi-millenary history of the Black Sea is briefly presented. For the researched hydronymic categories, the analysis establishes the diachronic stratigraphy of the hydronyms, as well as the areas of territorial distribution. It also highlights the geomorphological and natural characteristics of the hydrographic objects, their names being examined from different perspectives: linguistic, historical, geographical, ethnocultural. There are references to the first years of documentary attestation of the hydrographic objects, the origin and evolutionary meanings of the hydronymic names are determined as well. The article records the importance of onomastics research for the knowledge of Romanian history, language and national culture.

Keywords: *diachrony, etymology, hydronymy, onomastics, stratigraphy*

Résumé

Cet article a pour objet d'étude la Bessarabie nord-pontique. Préliminairement, on a présenté succinctement l'histoire millénaire de la Mer Noire. Pour les catégories hydronymiques recherché on a établi la stratigraphie diachronique des hydronymes, les zones de répartition territoriale. On a mis en évidence les particularités géomorphologiques et naturelles des objets hydrographiques, leurs noms étant examinés sous de multiples aspects : linguistique, historique, géographique, ethnoculturel. On a fait des renvois aux premières attestations documentaires, on a déterminé les significations originaires et évolutives des noms hydronymiques. Cet article vient consigner l'importance des recherches onomastiques pour la connaissance de l'histoire, de la langue et de la culture roumaines.

Mots-clés : *diachronie, étymologie, hydronymie, onomastique, stratigraphie*

Marea Neagră este marea intercontinentală situată între Europa de Sud-Est și Asia Mică. Face parte din marele complex maritim pontico-mediteranean. Comunică prin strâmtori cu Marea Marmara, Marea Egee și Marea Azov. Are țărmuri de continent cu România, Ucraina, Rusia, Georgia, Turcia și Bulgaria. În marea Neagră se varsă fluviile și râurile mari Dunărea, Prutul, Nistrul, Niprul, Bugul. Are suprafața de 413 500 km², lungimea de 1148 km și lățimea maximă de 606 km. Adâncimea medie – 1282 m, adâncimea maximă – 2245 m. Temperatura apei: medie în februarie – 12-14⁰ C și medie în august – 20-22⁰ C.

Acum 15 milioane de ani, teritoriul nord-pontic era acoperită de apele mărilor preistorice Badeniană, Sarmațiană, Meoțiană și Ponțiană. În perioada Cuaternară, aproximativ 3 milioane de ani în urmă, apele marine au început să se retragă spre sud-est, către actuala cuvetă a Mării Negre. În această perioadă răsar din adâncul apelor munții Carpați și podișurile colinare precarpatice, își conturează cursurile viitoarele fluviu, râuri și râulețe, se formează treptat relieful și clima regiunii. Apar primele grupuri de oameni în acest spațiu geografic.¹

Ulterior, peste câteva milenii, Marea Neagră și-a stabilit limitele litoralului în cuprinsul marin cunoscut astăzi. Documentar însă numele ei apare menționat de abia în secolul al VIII-lea î. Hr. Atestările din secolul al VII-lea î. Hr. și de mai târziu sunt destul de frecvente. Numele ei inițial, fixat în izvoarele istorice, este cel dat de greci *Pontos Axenos*, tălmăcit de autorii antici prin „mare neospitalieră, primejdioasă, rea”. Unii cercetători susțin că persanii ar fi numit-o *Ahșaena* „neprielnică, rea”, „întunecoasă, neagră”, și aceasta nu pentru culoarea apei, ci pentru condițiile de navigație pe mare extrem de dificile. Din cauza valurilor mari, provocate de puternicele vânturi nordice, în apele mării adesea își găseau pieirea corăbiile cuceritorilor străini și cele ale neguțătorilor, luntrele pescarilor. Afară de aceasta, un mare pericol îl prezentau triburile localnicilor, care se războiau între ele, dar mai ales cu cei ce invadeau pământurile nord-pontice, atât de pe mare, cât și de pe uscat. Aceeași semnificație o avea, după unele opinii, și denumirea scitică a mării *Tama* ².

Sunt cunoscute și alte versiuni etimologice. Potrivit unor tradiții onimice orientale, marea a fost denumită *Karadeniz*, pornindu-se de la noțiunile „negru” și „mare”. Prin *Kara* „negru” erau desemnate teritoriile (țările, orașele, cetățile) necunoscute sau străine, necucerite încă, nesupuse. Să se compare denumirile Moldovei și Țării Românești din izvoarele orientale medievale: *Kara Bogdan* (*Carabogdania* – „Țara lui Bogdan voievod”) și *Kara Vlah* și *Kara Iflak* (*Caravlahia* – „Țara vlahilor”). După cucerirea și supunerea lor, aceste ținuturi erau denumite de acum prin termenul *ak* „alb”, adică „cunoscut”, „supus”, „ospitalier”. De aici

¹ Leon Picard, *La Mer Noire*, Paris, 1932, p. 23.

² A. I. Sobolevski, 2, pp. 467-468.

denumirea orașului-cetate *Kara Kerman* „cetatea neagră”, devenită apoi *Ak Kerman* „cetatea albă”. La unele popoare orientale *kara* mai avea și semnificația „de nord, nordic”, iar *ak* „de sud, sudic.”³

Aproximativ același lucru s-a întâmplat și cu denumirea Mării Negre de mai târziu. Prin sec. VIII-VII î. Hr., după ce grecii reușesc să pună stăpânire pe țărmurile mării și să întemeieze aici mai multe orașe (Apolonia, Tomis, Istria, Tyras, Olbia, Hersones, Feodosia, Panticapaion, Trapezund (azi Trabzon), Sinope (azi Sinop) ș.a.), ei schimbă denumirea mării din *Pontos Axenos* „mare neprimitoare, neospitalieră” în *Pontos Euxenos* „mare primitoare, ospitalieră”.

Istoricul bizantin Eustatius (sec. XII), bazându-se pe izvoarele mai vechi, explică astfel denumirile grecești: „Pontul Euxin, care odinioară pentru greci nu era navigabil, iar marea se numea *Axinus*, adică „neospitalieră”, a fost numit *Euxinus*, schimbându-i-se astfel numele printr-un eufemism”. Și în continuare: „Se numea *Axinus*... fie pentru că nu avea insule, unde corăbiile să-și găsească refugiu, fie pentru că locuitorii sciți de acolo, oameni barbari și fără de legături cu alte neamuri, îi sacrificau pe cei străini... Unii spun că Hercule a cutreierat acele locuri și l-a schimbat pe *Axinus* în *Euxinus*. Alții atribuie acest lucru ionienilor, care au întemeiat mai multe cetăți pe țărmurile mării.”⁴

Potrivit legendelor antice, grecii ar fi schimbat denumirea mării în sens pozitiv, pentru a obține bunăvoința și îndurarea divinității marine ca să-i ferească de primejdii și nenorociri. În operele scriitorilor antici, denumirea mării este frecvent menționată, aceasta fie în legătură cu descrierea istorico-geografică a regiunilor din apropiere, fie cu ocazia unor călătorii în largul Pontului Euxin. Mai de fiecare dată, în aceste lucrări, autorii încearcă să explice proveniența denumirii mării, pornind de la condițiile grele de navigație și de la ostilitatea triburilor de pe țărm.

Istoricul și geograful grec Herodot (484-425 î.Hr.) descrie litoralul de vest și de nord-vest al Pontului Euxin, precum și zona hidrografică a Istrului (Dunării Inferioare), vorbind în amănunte despre viața și obiceiurile băștinașilor geto-daci. Polibiu (203-129 î.Hr.) se referă la pericolul pentru navigație pe care îl prezintă cordoanele litorale de nisip din nordul Mării Negre. Strabon (63 î.Hr. – 19 d.Hr.), care a descris pentru prima dată granițele Daciei, relatează despre aceleași cordoane de nisip și despre tendința de îndulcire a apei marine prin revărsarea în mare a numeroaselor fluvii și râurit.

Geografii roman Pomponius Mela (sec. I î.Hr.) explică denumirea mării prin următoarele caracteristici ale sale: este puțin adâncă, mai ales în partea de nord, din care cauză are valuri mari „clocotitoare”; vânturile nordice o fac „furtunoasă”;

---

³ Никонов, В.А., *Краткий топонимический словарь*, Moscova, 1966, p. 468.

⁴ Leon Picard, *op. cit.*, p. 38.

adesea este acoperită de ceață și neguri; nu dispune de țărmuri liniștite, din care pricină are puține porturi; cruzimea locuitorilor de pe țărm i-a înspăimântat și i-a îndepărtat pentru multă vreme pe navigatori și pe negustori, din care cauză marea a fost numită de la început *Axenus* „Neospitalieră”, și doar mai târziu, când localnicii și-au mai îmblânzit puțin năravul, făcând posibilă acostarea țărmurilor, i s-a dat numele *Euxinus* „Ospitalieră”.

Claudius Ptolemeu (90-168 d.Hr.) a stabilit pentru prima dată coordonatele geografice ale Mării Negre, după sistemul de latitudini și longitudini, pe care le-a fixat apoi într-o hartă. Informații prețioase asupra Pontului Euxin ne oferă istoricii, geografii și scriitorii de mai târziu: Claudius Aelianus (sf. sec. II – încep. sec. III), Marino Sanudo (sec. XIV), Pierre Duval (sec. XVII), Dimitrie Cantemir (sec. XVII) ș.a.⁵

Zamfir Arbore remarcă în *Dicționarul geografic al Basarabiei* (1904): „Malul Mării Negre dinspre Basarabia e aplecat și format din bănci de nisip; și, pentru că pe Marea Neagră nu există fluxuri și refluxuri, nisipurile de pe mal rămân în aceeași stare, neinfluențate de valurile apei... Grecii credeau că țărilor care se aflau pe malul acestei mări, dinspre nord, sunt cufundate în vecinicul întuneric. Din cauza acestor legende, marea poartă numele de „axenos”, care, mai târziu, după ce grecii au explorat și au cunoscut țărmurile dinspre nord ale mării, ea s-a numit „euxenos”.⁶

În documentele și scrierile vechi românești pentru Marea Neagră erau folosite denumirile: *Pont*, *Pontul Euxin*, *Marea Pontului* și, bineînțeles, *Marea Neagră*. Aceasta din urmă este utilizată în mod obișnuit astăzi, celelalte fiind considerate de factură livrescă. În vorbirea populară și în creația orală românească marea este numită simplu *Mare*, precum și *Apa cea Mare*, *Marea cea Mare* și *Marea Neagră*.

În limbile europene actuale marea e cunoscută cu denumirile: neogr. *Maure Thalassa*, engl. *Back Sea*, it. *Mer Nero*, fr. *Mer Noire*, germ. *Schwarzes Meer*, tc. *Karadeniz*, rus. *Ciornoe more*, bg. *Cerno more*, ucr. *Ciorne more*. În idiomurile respective, numele mării reprezintă traduceri ale aceleiași noțiuni „marea neagră”.

Sursele acvatice din cuprinsul bazinului hidrografic al Mării Negre poartă astăzi nume de diferită origine. Pentru noi prezintă interes mai cu seamă originea hidronimelor majore Dunărea, Nistru, Prut.

Dunărea, al doilea fluviu ca mărime din Europa, după marele râu Volga din Rusia. Izvorăște din munții Șvarțvald și are lungimea de 2 850 km. Hidronimul reproduce forma traco-dacică *Donare* (*Donaris*), la bază având radicalul indo-european *dan-* „râu” și sufixul geto-dacic *-re(-ris)*. Pentru componentul radical *dan-*

⁵ Фасмер, Ф., *Этимологический словарь русского языка*, Moscova, vol. IV, 1973, vol. IV, p. 345; Marcu Botzan, *Hidronimia românească sau botezul apelor*, 2002, p. 19.

⁶ Zamfir, Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București, Editura Socec &., 1904, pp. 135-139.

„râu” să se compare v. iran. *dana-* „râu”, scit. *dan* „râu”, oset. *don* „apă”, „râu”. Termenul osetin *don* poate fi recunoscut în componența multor nume de râuri din Caucazul de Nord: *Ardon*, *Cadon*, *Urson*, *Hudson* ș.a. Sufixul *-re* îl conține și unele apelative românești de origine geto-dacică: *brusture*, *vezure*, *mazăre*, *sâmbure* ș.a. Se susține, că elementul *dan* îl prezintă la origine și numele de râuri: *Don* (gr. *Tanais*), *Nipru* (gr. *Danaper*, v. rus. *Днѣпр*, rus. *Днепр*), *Nistru* (lat. *Danaster*, v. slav. *Днѣстръ*, *Днѣстръ*, rus. *Днестр*).

Cursul inferior al Dunării se numea în antichitate *Istra* (gr. *Istros* < lat. *Ister*). Această denumire este dedusă din radicalul tracic **is(t)r-* „curent de apă puternic” (< indo-europ. **isro*, **sreu* „a curge”, prin transformarea grupului fonetic *sr>str* în limba tracă). Radicalul termenului etimon poate fi recunoscut în verbul din limba greacă *rheo* „a curge”, precum și în substantivul din limba germană *Strom* „curent”. De aici denumirea curentului marin din nordul Oceanului Atlantic – *Golfstrom* (*Golfstrim*). Reminiscențe ale străvechiului **is(t)r-* e posibil să reprezinte apelativele slave: rus, bulg. *струя* „curent de apă, șuvoi”, ucr. *струмись* „șuvoi, pâraie”, pol. *strumien* „pârâu, râuleț”. Cu *Istra* par să fie înrudite etimologic hidronimele: bulg. *Struma* (*Strimon*), ucr. *Strâi* (afluent de dreapta al Nistrului), *Stâri* (afluent de dreapta al râului Pripet).

Nistru. Râul izvorăște din versanții nordici ai Carpaților, curge pe teritoriul Ucrainei și Republicii Moldova și se varsă, prin limanul Nistrului, în Marea Neagră. Are lungimea de 1352 km (în limitele Republicii Moldova – 630 km). Hidronimul apare în scrierile vechi cu formele: lat. *Danaster*, v. slav. *Днѣстръ*, *Днѣстръ* (> rus. *Днестр*). Este explicat prin radicalul indo-europ. *dan* „râu” și componentul tracic **is(t)r* „curent de apă puternic” (< indo-europ. **isro*, **sreu* „a curge”). Să se compare numele tracic al cursului inferior al Dunării *Istra*, dedus din același component **is(t)r*. Deci, *Nistru* ar însemna „râu care curge repede și zgomotos”, avându-se în vedere, probabil, cursul său superior, din regiunea munților Carpați. Pe vremuri râul era cunoscut și cu denumirea de *Tiras*. Astfel îl numeau grecii antici (comp. iran. *turos* „iute, repede”). Ulterior numele acesta a fost preluat și de alte popoare, în limbile cărora a suferit anumite transformări fonetice. Italienii îi spuneau *Turlo*, iar arabii și neamurile turcice (cumanii, turcii) *Turla*. Această ultimă denumire s-a transmis și populației băștinașe românești, ea fiind păstrată în expresia *S-a dus pe Turlă-n jos*, adică „s-a dus pe Nistru la vale”, având și semnificația populară „s-a dus pe apa sâmbetei”.

Prut. Este al doilea râu ca lungime și importanță pe teritoriul republicii, după Nistru. Izvorăște din Carpații Orientali, la altitudinea de peste 2000 m, și se varsă în Dunăre la sud-vest de s. Giurgiulești (rn. Cahul). Lungimea bazinului este aproximativ de 600 km, iar lățimea medie de 50 km. Traversează teritoriul Ucrainei, României și Republicii Moldova. Pe teritoriul Republicii Moldova marchează

dinspre vest frontiera cu România. Lungimea fluviului este de 967 km (695 km în limitele Republicii Moldova). Adâncimea maximă – 7 m, adâncimea medie – 3 m. Documentar hidronimul apare menționat cu forme diferite: *Puretos* (Herodot, 484-425 î.Hr.), *Porat* (Constantin Porphyrogenetul, 905-959 d.Hr.). Sciții l-ar fi numit *Porata*, grecii *Pyretos* (*Puretos*), slavii vechi *Prut*. Versiunile etimologice cunoscute până acum rămân, deocamdată, controversate și insuficient de motivate: scit. *port* „vad”, gr. *pyretos* „zbuciumat”, iran. (avest.) *prut* „loc de trecere, vad”. Un radical geto-dacic **proth* „râu; pârau” sau preindo-european **p(r)t-* (**p(l)t-*) „(râu) plin, larg” e de presupus la baza acestui hidronim.

Arealul hidronimic de est al bazinului hidrografic al Prutului este situat în partea de vest a republicii, de-a lungul râului Prut, de la s. Criva (rn. Briceni) până la s. Giurgiulești (rn. Cahul). Pe tot cuprinsul bazinului, Prutul colectează apele a peste 800 de râuri și râulețe, inclusiv a 580 dintre ele pe teritoriul Republicii Moldova. Mai numeroase sunt cursurile de apă din zonele nordice și centrale ale bazinului. Principalii afluenți de stânga ai râului: Pruteț, Iablonițki, Janka, Kamenka, Peremâska, Liubijnia, Krasnâi, Tolmacik, Kolomâika / Kosacev, Turka, Ciorneava, Oreleț, Okna, Sovița, Șubraneț, Gukis, Rakitna, Rângaci, Dinăuți, Cerlena (în Ucraina), Zelena, Racovăț, Medveja/Medvedca, Larga, Vilia, Lopatnic, Drabiște, Ciuhur, Camenca, Gârla Mică/Gârlișoara, Gârla Mare, Delia, Brătuleanca, Nârnova, Lăpușna, Sârma, Sărata, Tigheci, Larga, Hălmagea, Frumoasa (în Republica Moldova). Afluenții de dreapta: Râbnița, Ceremuș, Brusnița, Hlinița, Derelui, Herța (în Ucraina), Poiana, Cornești, Ișnovăț, Rădăuți, Ghireni, Volovăț, Bașeu, Corogea, Berza Veche, Râioasa, Soloneț, Cerchezoaia, Jijia, Cozmești, Bohotin, Moșna, Pruteț, Sărata, Ruginosul, Elan, Horincea, Oancea, Stoieneasa, Chineja (în România).

În trecut lunca râului, pe cursul inferior al Prutului, mai cu seamă pe partea stângă, era acoperită cu numeroase lacuri, bălți, iezere, heleșteie, care, în anii '60 ai secolului trecut, au fost desecate în scopul valorificării terenurilor în agricultură. S-au mai păstrat lacuri și bălți în sectoarele de lângă satele Crihana Veche și Manta și, mai la sud, lacul Belevu, lângă satele Văleni și Slobozia Mare (rn. Cahul). Pe malul stâng al Prutului sunt situate circa 150 de localități basarabene, dintre care și orașele Lipcani, Ungheni, Leova, Cantemir, Cahul.

Cahul. Râu de dimensiuni medii. Izvorăște dintr-o zonă păduroasă de la nord-est de orașul Cahul, traversează teritoriile localităților Lebedenco, Pelinei, Găvănoasa, Vulcănești, A.I. Cuza și se varsă în lacul Cahul lângă s. Etulia Nouă. Are lungimea de 40 km, suprafața bazinului e de 605 km². Acumulează apele de pe mai multe văi: Valea Pădurii, Socii, Maranda, Flămânda, Valea Ungurului, Valea Cișmichioiului (pe dreapta), Cahuleț, Ciorița, Ursoaia, Bulboaca, Valea Bozului, Găunoasa (Găvănoasa), Huma, Valea Stejarului (pe stânga). Lacul Cahul este unul

dintre cele patru lacuri mari nord-dunărene din sudul Basarabiei. Lungimea – 25 km, lățimea – 1-9 km, adâncimea medie – 2 m, maximă – 7 m, suprafața – 90 km². Lacul comunică cu Dunărea prin gârla Vecta.

Hidronimul *Cahul* e menționat în documentele istorice începând din anul 1502. Într-un hrisov din 2 iulie 1502, prin care Ștefan cel Mare dăruiește Mănăstirii Putna mai multe sate și moșii de stânga Prutului, este amintită Valea Cahovului. Cu formele de scriere *Cahov*, *Cavul*, *Cahul*, atât râul, cât și lacul, sunt atestate în mai multe documente din sec. XVI-XVII. Hidronimul a fost explicat printr-un radical turcic (cf. cuman. *qavyl* „râpă”, „vale”, tăt. *kavul* „vale”, „pârâu”).

Ialpug. Izvorăște în apropiere de s. Tomai (rn. Leova), curge spre sud, traversează teritoriul raioanelor Cimișlia, Taraclia și UTA Găgăuză și se varsă în lacul Ialpug lângă or. Bolgrad (reg. Odesa, Ucraina). Are lungimea de 142 km, suprafața bazinului de recepție – 3 180 km². Străbate Podișul Moldovei de Sud și parțial Câmpia Moldovei de Sud. Înălțimile de relief ating cotele 250-290 m la izvoare, 100-150 m pe cursul mediu și 10-20 m la vărsare. Principalii afluenți și ramificațiile de văi cu pâraie: Hârtop, Răchita, Cârșăul Mare, Cârșăul Mic, Ialpușel, Valea Enichioiului, Valea Borceagului, Scumpia, Ciocrac, Salcia Mare (pe dreapta), Ialpușel, Suhat, Lunga, Sarâiar (pe stânga). Pe valea râului sunt situate localitățile: Tomai, Troițcoe, Ialpug, Maximeni, Javgur, Cenac, Comrat, Chirsova, Beșalma, Congaz, Svetlâi, Balabanu, Aluatu, Cairaclia ș.a.

În documentele istorice apare menționat mai întâi lacul Ialpug (1445, 1448), apoi, în sec. XVI-XVII, și râul cu același nume. De vechi atestări dispun și afluenții Salcia (1441), Lunga (sec. XVIII). Pe cursul râului Ialpug, în ultimele 5-6 decenii, au fost construite lacurile de acumulare Comrat (1957, suprafața – 2,6 km²), Congaz (1961, suprafața – 5,07 km²), Taraclia (1988, suprafața – 15,1 km²). Hidronimul a fost explicat prin cuman. *jalpy* „(râu, lac) în față, neadânc”.

Lacul Ialpug este cel mai mare lac din sudul Basarabiei. Are lungimea de 39 km, suprafața bazinului fiind de 1492 km². Este legat de lacul Cuhurlui și de Dunăre prin canalul Repedea. În lac se varsă dinspre nord-est râul Carasulac, iar dinspre vest râulețul Bărțița. Este alimentat de apele acestor râuri și de cele ale fluviului Dunăre, în timpul revărsărilor.

Sudul Basarabiei, astăzi inclus în limitele de frontiere ale Ucrainei (reg. Odesa), este străbătut, după cum s-a menționat, și de alte câteva râuri și râulețe, afluenți ai Dunării: **Catlabug**, lungimea – 48 km, suprafața bazinului – 534 km², se varsă în lacul Catlabug; **Chirghij**, lungimea – 64 km, suprafața bazinului – 725 km², se varsă în lacul Chitai (Cytai); **Aliaga**, lungimea – 65 km, suprafața bazinului – 467 km², se varsă în lacul Chitai; **Dracula**, râu în raionul Chilia, lungimea – 42 km; **Nerușai**, râuleț în același raion, lungimea – 25 km.

Principalele râuri din cuprinsul arealului nord-pontic sunt Cogâlnic, Sărata, Hagider, Alcalia. Acestea izvorăsc pe teritoriul Republicii Moldova și se varsă în Marea Neagră prin niște lacuri-limane de pe teritoriul Ucrainei (reg. Odesa).

Cogâlnic. Izvorăște la nord de s. Ciuciuleni (rn. Hâncești), curge pe teritoriul raioanelor Hâncești, Cimișlia, Basarabeasca (Republica Moldova), Tarutino, Artiz, Sărata, Tatarbunar (Ucraina) și se varsă în lacul Sasic (Cunduc) la sud-vest de or. Tatarbunar. Are lungimea de 243 km, suprafața bazinului de 3910 km². Lățimea medie a văii este de 5 km. Afluenții râului: Galbena, Casim, Schinoasa (cu Schinoșica), Ceaga (cu Saca, Frumușica, Volcia), Celighider (pe stânga). Afară de aceștia, pe teritoriul republicii, râul acumulează apele mai multor pâraie: Valea Lacului, Fânețul, Rătundul, Chillumul, Valea Albinei, Geaparul, Hârtopul, Valea Pădurii, Bularga (pe dreapta), Vișina, Șuiereni, Iriești, Fantalul, Valea Odăii, Lata, Valea Gradiștei (pe stânga). Pe valea Cogâlnicului, în raioanele Hâncești, Cimișlia și Basarabeasca, sunt situate localitățile: Ciuciuleni, Drăgușeni, Dahnovici, Stolniceni, Logănești, or. Hâncești, Bozieni, Valea Perjei, Ecaterinovca, or. Cimișlia, Bogdanovca Veche, Sadaclia, Carabetovca, Iordanovca, Abaclia, or. Basarabeasca. Mențiunile documentare ale denumirii râului datează din anii 1502, 1528, 1616, 1706⁷ Hidronimul a fost explicat prin termenul turcic *kaganlık / kaganlik* „locul (teritoriul) cahanatului”, denumire transplantată la noi din orientul turanic (probabil de cumani sau de tătarii mongoli).⁸

Sărata. Izvorăște la sud-vest de or. Căușeni, curge pe teritoriul raioanelor Căușeni, Ștefan-Vodă (Republica Moldova), Sărata, Tatarbunar (Ucraina) și se varsă în lacul Sasic (Cunduc) lângă s. Trapovca. Direcția: N→S. Lungimea – 120 km, suprafața bazinului – 1250 km². Acumulează apele de pe văile din preajmă: Acșuru, Valea Perjului, Săiți (pe dreapta), Brezoaia, Sărațica, Copceac, Bebei, Gealair, Curudere (pe stânga). Pe valea râului Sărata, în rn. Ștefan-Vodă, este situat satul Brezoaia. Numele râului figurează pe hărțile topografice din sec. XVIII-XIX. Semnificația lui de origine este „râu pe valea sărăturilor” (*sărătură* „teren cu soluri bogate în săruri minerale solubile”, „loc mlăștinos”).

Hagider. Râul își ia începutul de pe câteva văi din apropierea s. Slobozia (rn. Ștefan-Vodă), curge spre sud, pe teritoriul Ucrainei, și se varsă în lacul Hagider lângă s. Uspenskoe (rn. Tatarbunar). Lungimea – 95 km, suprafața bazinului – 894 km². Acumulează apele de pe văile de obârșie Ivancea și Seliște, iar mai la sud de pe văile Ciumac, Valea Moșneagului (pe dreapta) și Izvoare, Valea Caplanilor (pe stânga).

⁷ Academia Română. *Documente privind istoria României (DIR). A. Moldova*, București, Editura Academiei Române, 1954, vol. I, p. 15, 290.

⁸ О.С. Стрижак, *Назвы річок полтавщини*, Kiev, 1963, p. 86; О.Н.Трубачев, *Названия правобережной Украины*, Moscova, 1968, apoi vin pp. 200-201.

Este notat pe hărțile din sec. XVIII-XIX. Etimologia hidronimului: tăt. *hagi* „pelerin”, *dere* „vale”, denumirea însemnând la origine „valea pelerinului (valea hagiului)”.

Alcalia. Izvorăște de pe câteva văi situate între satele Caplani și Crocmaz (rn. Ștefan-Vodă), curge spre sud pe teritoriul raionului Belgorod-Dnestrovski (Ucraina) și se varsă în lacul Burnas la nord-est de s. Tuzla (rn. Tatarbunar). Lungimea – 67 km, suprafața bazinului – 653 km². Văile de obârșie ale râului se numesc *Valea Armașului* și *Răpciuză*. Râul figurează pe hărțile topografice din sec. XVIII-XIX. Poate fi dedus din adjectivul turcic *alkali* „sălcui”, „leșios, searbăd”, „sărat-amăru”, calitate prin care se disting apele râurilor de stepă, lacurile sărate alimentate cu apă din Marea Neagră.

Pe teritoriul dintre Prut și Nistru există și multe lacuri naturale și antropice. Lacurile naturale, după locul lor de formare, se împart în lacuri de câmpie, de luncă și de țârm. Dintre lacurile de câmpie s-au păstrat foarte puține, ele aflându-se situate în rare locuri, pe șesul văilor largi și întinse ca cele de la gurile râurilor Bâc și Cuciurgan. Astfel de lacuri se găsesc și în sudul Basarabiei (reg. Odesa, Ucraina): Catlabug, Sofian, Chitai.

Mai numeroase au fost lacurile de luncă, de pe cursurile inferioare ale Prutului și Nistrului, care însă au fost secate în mare parte prin anii '60-'70 ai secolului al XX-lea, în scopul obținerii de noi terenuri agricole. Din salba lacustră de odinioară drept reminiscențe ne-au rămas lacurile mai mari: Belev, Rotundu, Dracile (din lunca Prutului), Iezerul, Tudora (de pe valea Nistrului), precum și multe lăcușoare și iezere de pe aceleași văi. Numele lacurilor dispărute le-au preluat ulterior terenurile agricole apărute în locul lor. Bălțile reprezintă un alt tip de bazine acvatice naturale. Ele s-au format pe locul unor depresiuni sau în vechile albie de râuri din luncile Prutului și Nistrului.

Lacurile de țârm se găsesc la vărsarea râurilor sudice în Marea Neagră, ele fiind despărțite de aceasta prin pragurile de nisip depuse de valurile mării. Pe țârmul Mării Negre s-au format lacurile Sasic, Șagan, Alibei ș.a. Apa lor este sărată pentru că sunt alimentate în fond de apele mării.

Cea mai mare sursă acvatică naturală din bazinul Mării Negre este Limanul Nistrului, ale cărui dimensiuni sunt: suprafața – 360 km², lungimea – 40 km, lățimea maximă – 12 km, adâncimea maximă – 2,7 m. Hidronimul reprezintă o creație onimică proprie. De dimensiuni considerabile dispune și lacul Sasic, denumit și *Cunduc*: supr. – 215 km², lung. – 35 km, lăț. max. – 11 km, ad. max. – 3,3 m. Din cuprinsul hidrografic nord-pontic fac parte și lacurile: *Alibei*, supr. – 101,4 km², lung. – 18 km, lăț. max. – 8 km, ad. max. – 2,5 m; *Șagan*, supr. – 78,4 km², lung. – 11 km, lăț. max. – 10 km, ad. max. – 2,3 m; *Șabolat (Budachi)*, supr. – 30 km², lung. – 15 km, lăț. max. – 2,7 km, ad. max. – 2m; *Burnas*, supr. – 2,9 km², lung. – 9,6 km,

lăț. max. – 3 km, ad. max. – 1,5 m. Acestea, spre deosebire de *Limanul Nistrului*, poartă denumiri de origine turcică.

Bazinele de apă antropice (artificiale: lacurile de acumulare, iazurile) au apărut în număr considerabil în perioada postbelică, ele fiind construite pentru asigurarea cu apă a așezărilor omenești, pentru necesitățile întreprinderilor industriale, pentru irigații, pescuit etc. Cele mai mari lacuri de acumulare din sudul teritoriului pruto-nistorean sunt cele de la Comrat și Congaz. În aceeași perioadă au fost construite și numeroase iazuri, acestea având drept scop asigurarea cu apă a unor anumite localități, pentru irigații, pescuit etc.

Concluzionăm prin constatările: multe dintre râurile nord-pontice, la fel ca și în cazul râurilor basarabene nord-dunărene, poartă nume de diferită origine; denumirile turcice, cele mai vechi, au fost preluate de la cumani, iar cele relativ mai noi au rămas de pe urma tătarilor nogaici care, după cum se știe, au locuit în câmpia Bugeacului timp de peste două secole (sec. XVI-XVIII). Hidronimia de dimensiuni medii și microhidronimia arealului toponimic nord-pontic este în marea lor majoritate de proveniență românească.

BIBLIOGRAFIE

1. Academia Română. *Documente privind istoria României (DIR). A. Moldova*, București, Editura Academiei Române, 1954, vol. I și urm.
2. Arbore, Zamfir, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, București, Editura Socec &., 1904.
3. Botzan, Marcu, *Hidronimia românească sau botezul apelor*, București, Editura Academiei Române, 2002.
4. Никонов, В.А., *Краткий топонимический словарь*, Moscova, 1966.
5. Стрижак, О.С., *Назви річок полтавицини*, Kiev, 1963.
6. Трубочев, О.Н., *Названия правобережной Украины*, Moscova, 1968.
7. Фасмер, Ф., *Этимологический словарь русского языка*, Moscova, vol. IV, 1973.